

ності, тобто ступеня відображення останніх досягнень науково-технічного прогресу та передового досвіду, відповідності та взаємозв'язку даних різного рівня та призначення.

2. Прагматичний – це аналіз корисності інформації. Такий вид аналізу проводиться стосовно конкретного об'єкту та періоду часу. Він включає оцінку забезпечення суб'єкта необхідною інформацією що використовується в процесі управління; достовірності та своєчасності надходження цієї інформації до суб'єкта та інтенсивності її використання в процесі прийняття рішень.

3. Структурний аналіз інформаційного забезпечення ґрунтується на виявленні закономірностей поступового агрегування інформації за різними напрямками, відповідності інформаційних блоків сутності та ступеня складності управлінських рішень, що приймаються, особливостей усереднення даних та формування документів.

4. Економічний аналіз базується на визначенні "економічності" побудови системи інформаційного забезпечення і передбачає її оцінку за наступними напрямками: комплексність інформаційного забезпечення, рівень витрат на інформаційне обслуговування, періодичність оновлення інформації, здатність взаємодіяти з іншими інформаційними системами.

Розглянувши сутність кожного виду аналізу, можна відзначити, що всі вони тісно пов'язані між собою і такий їх поділ можна вважати досить умовним. Це пояснюється тим, що в основу напрямів оцінки інформаційних потоків покладені техніко-економічні показники, значення яких залежить від специфіки діяльності підприємства, особливостей побудови організаційної структури управління, прийнятих способів реєстрації, обробки та передачі інформації та оперативності надання достовірних даних особі, що приймає рішення.

Висновки та перспективи подальших розробок.

Таким чином, необхідно детально розглянути економічний аспект оцінки ефективності інформаційних систем управління. Слід зазначити, що принцип "економічності" є основоположним при побудові інформаційної системи управління. Проаналізувавши визначення терміну "економічність побудови системи управління", які наводять фахівці у галузі менеджменту у своїх наукових роботах [6, с.75], можна зробити висновок, що це ступінь використання системою необхідних ресурсів, що визначається відношенням обсягу ресурсів, запланованого для використання до фактично витраченого обсягу ресурсів. Якщо ж розглядати безпосередньо впровадження інформаційної системи управління, дане визначення потребує уточнення: в даному випадку принцип економічності передбачає, що витрати на її створення, впровадження та розвиток не повинні перевищувати ефекту, що очікується від її експлуатації.

Всі методи оцінки ефективності впровадження та використання інформаційних систем, що на сьогоднішній

день широко використовуються на практиці, реалізують даний принцип, оскільки базуються на твердженні, що ефективність визначається як відношення результату від експлуатації інформаційної системи управління до витрат на її придбання, впровадження і супровід протягом всього життєвого циклу, виражене в грошових одиницях.

На нашу думку, ефективного використання ресурсів інформаційної системи можна досягнути зменшивши, насамперед, витрати на її впровадження, експлуатацію і вдосконалення. Для підвищення точності підрахунку загальних витрат, що мають місце на етапах впровадження і розвитку інформаційної системи управління доцільно використовувати метод загальної вартості володіння (ТСО), згідно якого до прямих відносяться витрати, що пов'язані з придбанням, впровадженням інформаційної системи управління, та введенням її в промислову експлуатацію, а саме: витрати на обладнання і програмне забезпечення, на впровадження, супровід і розвиток інформаційної системи, управління відділом інформаційних технологій. Непрямі витрати можуть виникати непередбачено на різних етапах життєвого циклу інформаційної системи. До цієї групи витрат відносять витрати часу користувача на самостійну підготовку до роботи з новою системою, кількість годин простою на місяць у зв'язку із припиненням роботи інформаційної системи і т.п.

Якщо проаналізувати види витрат, що визначені згідно методу загальної вартості володіння системою, то можна зробити висновок, що значна їх частина тісно пов'язана зі зміною інформаційного обслуговування управлінських процесів. Це витрати на формування даних, а саме, вартість та трудомісткість організації запитів; вдосконалення форм відображення необхідної інформації, зокрема, документів; витрати на створення банків даних та забезпечення ефективних комунікацій як всередині підприємства, так і вихід в зовнішні мережі. Очевидно, що ці витрати досить важко калькулювати і тому вони вже включені у вартість програмного продукту та витрат на розвиток технічної бази.

Перспективним напрямком для подальших досліджень є встановлення взаємозв'язку між прямими та непрямыми витратами на впровадження та розвиток інформаційних систем і розробка економіко-математичної моделі інвестування коштів у ці проекти.

1. Козаченко В.Е. Управление общей стоимостью владения КИС // Корпоративные системы. – 2002. – № 2. 2. Frank Bannister, Patrick McCabe, Dan Remenyi. How Much Did We Really Pay for That? The Awkward Problem of Information Technology Costs? // Electronical journal of information systems evaluation. – Paper 1. – Issue 14. 3. Матвієнко О.В., Цуєвін М.Н. Основи менеджменту інформаційних систем : Навч. пос. – К., 2005. 4. Применение технологии eRoom в компании Hewlett-Packard // IT-менеджер. – 2006. – № 1. 5. Мельник М.В. Анализ и оценка систем управления на предприятиях. – М.: Финансы и статистика, 1990. 6. Архипова Н.И., Кульба В.В., Косяченко С.А., Чанхилева Ф.Ю. Исследование систем управления : Учебное пособие для вузов. – М.: ПРИОР, 2002.

Надійшла до редколегії 26.11.2007

Т. Овчаренко, канд. екон. наук

МЕТОДИКА КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проаналізовано методична база інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. Проведена оцінка інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства на основі рівнів виробництва (технічного, технологічного, організаційного). Запропоновано алгоритм методики комплексної оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств.

The methodical base of innovative investment activity of industrial enterprises is analysed. The estimation of innovative investment activity of enterprise is conducted on the basis of levels of production (technical, technological, organizational). The algorithm of method of complex estimation of innovative investment activity of industrial enterprises is offered.

Постановка проблеми. Збільшення витрат на інноваційно-інвестиційну діяльність у загальному обсязі

інвестиційних вкладень, що спрямовуються в національну економіку, визначає необхідність удосконалення

методичних аспектів і активізації наукових досліджень з питань оцінки економічної ефективності вкладень.

Проте багато питань, щодо розрахунків економічної ефективності капітальних вкладень, на сьогодні, все ще залишаються дискусійними і теоретично не розробленими, вимагає вдосконалення також і всебічна оцінка корисного ефекту від впровадження нової техніки, який отримують підприємства та економіка загалом.

Застосування на практиці різноманітних методик та інструкцій, які регламентують напрями й складові проведення техніко-економічних розрахунків виробничої діяльності підприємств, метою яких є виявлення заходів зростання ефективності виробництва, не дає можливості розв'язати всі методичні проблеми, вирішення яких дало б можливість пов'язати результати інноваційної діяльності підприємства із затратами інвестиційних ресурсів та кінцевими фінансовими результатами діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі визначення та оцінки технічного рівня виробництва присвячено багато робіт таких вітчизняних вчених, як: Л.С. Бляхмана, В.С. Бялковської, В.І. Ганштака, А.П. Градова, Б.М. Гринчеля Б.Ф. Зайцева, Д.М. Полтеровича [7, 11].

Потрібно відзначити, що література присвячена проблемам удосконалення аналізу технічного рівня основних структурних ланок досить нечисленна і деякою мірою відстає від досліджень, присвячених загальноекономічному аналізу за повнотою змісту і за рівнем методичних розробок.

Щодо методик оцінки економічної ефективності капітальних вкладень, які діяли у міністерствах і відомствах за радянських часів [8, 9, 10, 12] та були засновані на різних методологічних принципах і характеризувалися відсутністю цільової спрямованості і системності, а також не дозволяли ґрунтовно вибрати конкретні шляхи вдосконалення виробництва і визначити його економічні наслідки.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Однак, проблема оцінки економічної ефективності інвестиційних вкладень, має недоліки і потребує удосконалення методичних аспектів і активізації наукових досліджень з цього питання. Для цієї мети необхідна, в даний час, розробка методики комплексної оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств для прийняття управлінських рішень на довгострокову перспективу.

Мета статті. Метою даної статті є розробка методики комплексної оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, яка дасть можливість підприємствам забезпечити постійну діагностику рівнів виробництва до сучасних умов господарювання та приймати оптимальні управлінські рішення.

У свою чергу це потребує вирішення таких завдань:

✓ дослідження сучасного стану інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств;

✓ проведення аналізу різноманітних методик та інструкцій, які регламентують напрями й складові проведення техніко-економічних розрахунків виробничої діяльності підприємств;

✓ визначення етапів оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу. З проведеного аналізу існуючих публікацій, що пов'язані з методологією економічного обґрунтування управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств, визначено, що необхідна розробка загальної визначеної методики комплексної оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, яка дозволить приймати управлінські рішення на довгострокову перспективу. Розроблений нами алгоритм такої методики оцінки інно-

ваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, наведений на рис. 1, в подальшому може використовуватись як на підприємствах, які характеризуються високим рівнем ефективності функціонування, так і на підприємствах, що знаходяться в кризовому стані, тому доцільно проводити оцінку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства на основі рівнів виробництва (технічного, технологічного, організаційного), які можна охарактеризувати наступним чином [7, с.35]:

✓ технічний рівень виробництва (характеризує ступінь розвитку і якісного вдосконалення матеріально-речових елементів виробництва незалежно від форм відтворення: знарядь праці, предметів, які використовуються у процесі виробництва матеріальних благ і технології, що пов'язує матеріально-речовинні елементи в процесі виробництва);

✓ рівень технології виробництва (визначається сукупністю показників, що характеризують прогресивність і економічність прийнятих на заводах технологічних методів для здійснення виробничого процесу);

✓ рівень організації виробництва (визначається сукупністю показників, що характеризують систему регулювання процесів праці, форми його організації, що сприяють раціональному використанню матеріально-речових елементів виробництва, у тому числі організації матеріально-технічного постачання (табл. 1).

Першим етапом комплексної оцінки впливу підвищення якісного стану виробничої бази підприємства виділена оцінка рівнів підприємства, що проводиться, періодично (один раз на кілька років) за якісними показниками стану техніки, технології і організації виробництва.

Мета цього оцінювання дасть змогу забезпечити як методично правильним обчисленням відповідних показників, так і порівнянням їх динаміки на даному підприємстві за кілька років, а також порівняння з досягнутим рівнем з іншими показниками (економічними) підприємства.

Застосування розповсюдженого методу побудови інтегральних показників [4, с.11-23] за допомогою спеціально розроблених формул окремі часткові показники техніко-технологічного, організаційного рівня слід звести в єдиний показник, і на основі визначених експертною комісією підприємства показників усіх рівнів виробництва, необхідно розраховувати інтегральні показники їх виробництва (табл. 1).

Наступним кроком першого етапу виступає визначення комплексного показника рівня виробництва

$$K_{заг.} = K_{інт.техн.} \cdot P_1 + K_{інт.технол.} \cdot P_2 + K_{інт.орган.} \cdot P_3, \quad (1)$$

де $K_{заг.}$ – комплексний показник рівнів виробництва;

$K_{інт.техн.}$ – загальний показник технічного рівня;

$K_{інт.технол.}$ – загальний показник технологічного рівня;

$K_{інт.орган.}$ – загальний показник організаційного рівня;

P_1, P_2, P_3 – ранги, що характеризують значущість підсистем (значення рангів приймаються відповідно за результатами експертної комісії).

Кінцевий результат проведення даного етапу аналізу дасть можливість підприємству порівнювати якісний стан виробничої бази підприємства з середньостатистичними показниками даної галузі та з кращими середньосвітовими аналогами і розробляти шляхи та напрями поетапного досягнення підприємством поставлених стратегічних цілей.

При проведенні аналізу сучасного стану інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств нами визначено, що однією з основних проблем промислових підприємств є проблема заміни застарілого парку устаткування сучасним.

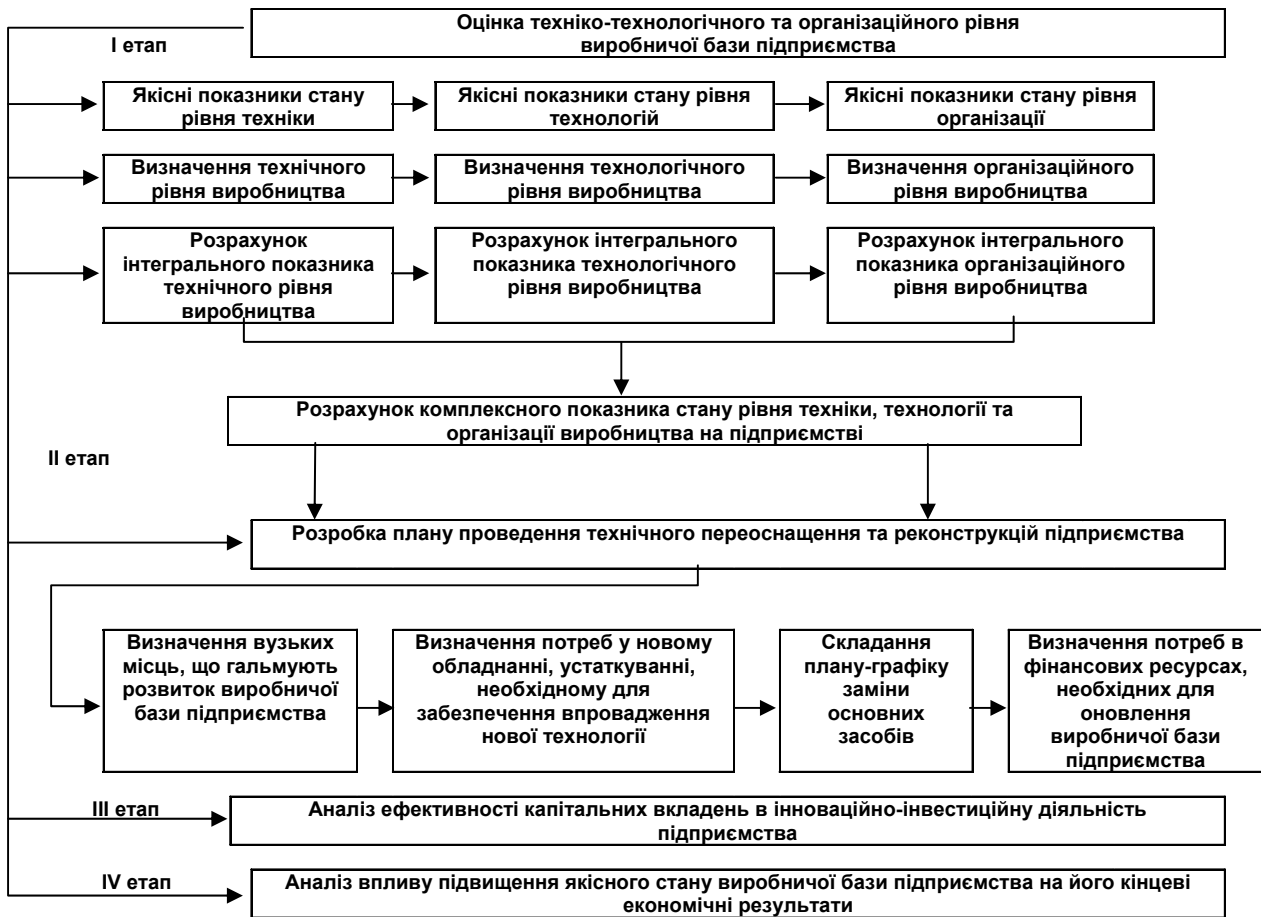

Рис 1. Алгоритм методики комплексної оцінки впливу підвищення якісного стану виробничої бази підприємства на економічні результати його діяльності

Таблиця 1. Інтегральні показники рівнів виробництва

№	Рівні виробництва	Інтегральні показники рівнів виробництва
1	Технічний	$K_{\text{інт.техн.}} = K_{\text{інтенс.обл}} \cdot K_{\text{екс.обл}}$
2	Технологічний	$K_{\text{інт.технол.}} = K_{\text{інт.обл}} \cdot K_{\text{екс.обл}}$
3	Організаційний	$K_{\text{інт.орган.}} = K_{\text{вук.д}} \cdot K_{\text{вук.пер}}$

Тому, на другому етапі методики комплексної оцінки доцільно розробляти план проведення технічного переоснащення та реконструкції підприємства. Слід відмітити, що багато промислових підприємств зберігають або замінюють устаткування за своєю інтуїцією, не застосовуючи при цьому існуючі математичні методи.

На першому кроці другого етапу, на основі проведеної оцінки техніко-технологічного, організаційного рівня виробництва, необхідно визначити "вузькі місця", що гальмують розвиток виробничої бази підприємства.

До "вузьких місць" виробництва можна віднести: різке падіння обсягів виробництва, систематичну нестачу обігових коштів, утримання соціальної сфери, моральне та фізичне старіння основних засобів виробництва, часткове зниження виробничих потужностей.

Другим кроком етапу визначено, що обладнання і устаткування є основою будь-якого виробництва, яке складається з багатьох конструктивних елементів, що у процесі експлуатації воно зазнає різних навантажень і тому нерівномірно зношується. Виникає потреба у відновленні та заміні зношених частин устаткування, постійному технічному обслуговуванні для забезпечення необхідного рівня якості і потужності виробничих процесів, машин, механізмів, обладнання в цілому.

Тому третім кроком другого етапу є складання плану-графіку заміни основних засобів. Вибір підприємством політики заміни устаткування та обладнання дає змогу підприємству більш ефективно використовувати капітальні вкладення в підвищення якісного стану виробничої бази підприємств.

На цьому кроці, доцільним було б застосовувати метод динамічного програмування Р.Белмана [1, с.4], що дозволяє найбільш чітко максимізувати прибуток або мінімізувати витрати підприємства.

Останнім кроком другого етапу, на основі результатів, отриманих після оцінки техніко-технологічного, організаційного рівня виробничої бази, виявлення "слабких місць", необхідно визначити потребу в фінансових ресурсах, необхідних для оновлення виробничої бази підприємства.

Дуже часто, на підприємствах затрати на виконання всіх розроблених заходів значно перевищують фінансові ресурси, якими володіє підприємство на ці цілі. Тому виникає необхідність вибору найбільш ефективного з них для кінцевого включення в оцінку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства, що забезпечить прийняття оптимальних управлінських рішень.

Доцільно визначити не тільки сукупність найбільш результативних заходів, що дозволять отримати максимальний прибуток, але і встановити найбільш вигідні умови для підприємства з метою їх впровадження. Рішення цієї задачі, важлива роль якої полягає у можливості її використання для визначення оптимальної сукупності найбільш ефективних заходів, пропонується здійснити на основі використання методів математичного програмування.

Потім визначаються заходи (оптимальна сукупність), які дадуть найбільшу віддачу в результаті проведених затрат в межах власних ресурсів. Після цього,

залишається група заходів менш ефективних, які не підлягають включенню в інноваційний план через недостатність власних засобів. Сучасний стан зовнішніх та внутрішніх факторів підприємств спричиняє погіршення результативних показників діяльності підприємства.

Третім етапом методики є аналіз ефективності капітальних вкладень в інноваційно-інвестиційну діяльність підприємства.

На даному етапі підприємству потрібно визначити основний загальний показник ефективності результатів інноваційної діяльності, а саме показник економічного ефекту, який на всіх етапах реалізації результатів визначається як підвищення вартісної оцінки результатів над їх вартісною оцінкою сукупних затрат за весь термін здійснення результатів інноваційної діяльності.

Результатом впровадження інноваційної діяльності можуть бути будь-які наслідки його реалізації (підвищення технічного, технологічного і організаційного рівня).

Наступним, останнім, етапом методики є проведення аналізу підвищення впливу якісного стану виробничої бази підприємства на його кінцеві економічні результати.

Метою запропонованого етапу є встановлення приросту економічних показників виробництва, який визначається стабільністю узагальнених показників техніко-технологічного та організаційного рівнів підприємства, що розраховується на основі порівняння з результатами минулих років, плановими показниками, свідчить про відповідність інноваційно-інвестиційної діяльності сучасним вимогам. Відповідно, погіршення показників свідчить про необхідність проведення більш глибокого аналізу механізму функціонування підприємства на рівні складових підприємства.

Наступним кроком доцільно порівняти інтегральні показники техніко-технологічного, організаційного рівня з економічними.

Базою для цього можуть виступати експертні значення приватних показників, значення попередніх періодів, аналогічні показники передових підприємств галузі.

Експертний метод передбачає облік та врахування думок експертів про рівні виробництва на першому етапі. Кожен експерт оцінює ступінь важливості показників рівнів виробництва шляхом присвоєння їм різних рангів. Найважливішому показнику присвоюється ранг 1, наступному, менш важливому, – ранг 2 і т.д. Якщо експерт вважає деякі показники рівноцінними, він присвоює їм однаковий ранг, наприклад, 3,5 – за рівності значень третього й четвертого рангів.

Після цього проводиться математична обробка результатів ранжування з урахуванням думок експертів та їх поглядів на той чи інший показник. При цьому інколи доводиться або збільшувати кількість експертів і повторювати експертизу показників, або запрошувати інших.

Для порівняльної оцінки базових і перспективних показників рівня виробництва (технічного, технологічного та організаційного) з економічними показниками підприємства, доцільно скористатися диференційованим методом, який полягає в попарному порівнянні показників, як для базового

варіанту так і для перспективного, визначаючи тим самим індекси для всіх оцінюючих показників виробництва:

$$\begin{aligned} I_{\text{техн.}} &= \frac{K_{\text{інт.техн.перспек.}}}{K_{\text{інт.техн.баз.}}}; \\ I_{\text{технол.}} &= \frac{K_{\text{інт.технол.персп.}}}{K_{\text{інт.технол.баз.}}}; \\ I_{\text{орган.}} &= \frac{K_{\text{інт.орган.перспек.}}}{K_{\text{інт.орган.баз.}}}, \end{aligned} \quad (2)$$

Результати проведення даного етапу аналізу в динаміці свідчать про відповідність зростання економічних показників діяльності підприємства, зростанню якісних показників стану виробничої бази і являються базою для подальшого поглиблення розробленої методики, що потребує урахування усіх інших (крім техніко-технологічних та організаційних) факторів впливу на кінцеві результати діяльності підприємства.

Висновки і перспективи подальших розробок. Таким чином, застосування методики дасть можливість підприємствам: аналізувати технічний, технологічний, організаційний рівень виробництва і визначити напрямки удосконалення виробничої бази; давати загальну оцінку ефективності використання інвестиційних вкладень на технічне удосконалення виробничої бази; кількісно оцінювати вплив інноваційного розвитку на основі економічних показників діяльності структурних ланок; визначити найбільш ефективні напрямки для вкладення засобів, а також взаємозв'язок показників інноваційного розвитку, відображених у статистичній звітності; визначити й аналізувати потребу в засобах на самофінансування; вибирати з розроблених заходів оптимальне співвідношення найбільше результативних, що дають максимальне збільшення доходу при обмежених дже-релах власних і позичкових фінансових засобів.

1. Белман Р., Дрейфус. Прикладные задачи динамического программирования. – М.: Наука, 1965. 2. Войнаренко М.П., Радецька Л.П., Філіпчук В.Р. Проблеми реформування економіки України. – К.: Логос, 1999. 3. Гончарова Н. Оцінка ефективності діяльності підприємств // Економіка України. – 1998. – № 12. 4. Герасимчук М. Джерела і структура капіталовкладень // Економіка України. – 1998. – № 12. 5. Гойко А.Ф. Методи оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрями їх реалізації. – К.: ВІРА-Р, 1999. – 320 с. 6. Одетюк І.В. Державні пріоритети технологічного розвитку, їх роль та проблеми економічної оцінки в Україні // Проблеми науки. Міжгалузевий науково-технічний журнал. – 2001. – № 2. 7. Зайцев Б.Ф. Сущность и показатели оценки технико-экономического уровня производства // Плановое хозяйство. – 1977. – № 7. – С. 50-71. 8. Методика определения эффективности капитальных вложений / Под ред. Хачатурова Т.С. – М.: Экономика, 1990. 9. Методические рекомендации по комплексной оценке эффективности мероприятий, направленных на ускорение научно-технического прогресса // Бюллетень нормативных актов министерств и ведомств СССР. – 1988. – № 7. 10. Методические рекомендации по оценке эффективности инвестиционных проектов (вторая редакция). Официальное издание. Утверждено: Министерство экономики РФ от 21.06.1999 г. – М.: Экономика, 2000. 11. Палтерович Д.М. Планирование технического перевооружения производства. – М.: Экономика, 1978. 12. Типовая методика определения экономической эффективности капитальных вложений // Эффективность капитальных вложений: Сб. утвержденных методик. – М., 1983.

Надійшла до редколегії 26.11.2007

В. Осецький, д-р екон. наук, проф.,
В. Марченко, канд. екон. наук, доц.

КОНЦЕНТРАЦІЯ В ГАЛУЗЯХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇЇ ЗМІНИ В РЕЗУЛЬТАТІ СВІТОВИХ ПРОЦЕСІВ КОНСОЛІДАЦІЇ

Досліджено рівень концентрації в галузях харчової промисловості та розроблено пропозиції щодо удосконаленню регулювання з метою недопущення монополізації та антиконкурентних дій на продовольчих ринках країни.

The article deals with the problem of concentration in the branch of food industry. The authors work out the propositions of regulation improving in order to inadmissible the monopolization of food markets.

Постановка проблеми. Становлення приватної власності в Україні призвело до розвитку всіх сфер сус-

пільної діяльності. Однак, в умовах поступового економічного зростання та включення України в систему сві-